

Biografi

I anledning af Biografens 75 års jubilæum udgav Biografen et hæfte med historien om, hvordan "Glumsø Biografteater" begyndte.

Biografien her på siden er uddrag af jubilæumsskriftet.

Det er samtidig en lille lokalhistorisk perle om tiden omkring 1920'erne.

Selvfølgelig med vægten lagt på filmhistorie og Glumsø by.

Rigtig god fornøjelse med læsningen!

Jubilæumstale

Af Jan Kronbach-Andersen

Et godt bygget hus, med 75 år på soklen, synes vel ikke af meget blandt hjemegnens ældre arkitektur. Omvendt er din garderobe ej heller sidste mode. Alligevel har du i 75 år været huset, hvor et forventningsfuldt publikum altid blev modtaget med åbne døre.

Stedet, hvor du samlede den store verdens bud og gæstfrit trakterede i dine hyggelige gemakker – rummet, hvor mørket centrerede og lyskeglen formede hverdagen til nye og anderledes oplevelser. Skønhed, grusomhed, drøm og drama har dine aftener været.

Oplevelser for hver en gæst. Fra små entusiaster på "cowboy-rækken", der trampede i dine brædder, når helten på den hvide hest red indenfor. Eller det unge par på bagerste række, som med flettede fingre så lykken afspejlet fra dit kalejdoskopiske lærred. Og til de modne gæster, der med anstand fik fugtige øjne, når dagliglivets eventyr forblev borte med blæsten – og senere, når du viste minder i reprise.

Fra Clark Gable til Leonardo de Caprio, fra Greta Garbo til Emma Thompson, har du glædet og trøstet, henført og befriet.

Du har tjent filmen og dit publikum uafbrudt i alle 75 år. Din gæstfrihed har favnet enhver til alle tider; og din fortryllelse om den fuldkomne illusion, øjeblikkets nærvær og forsvinden i dit hus.

Egentlig synes du ikke at være af denne verden, og dog er du lige her – i Glumsø.

Hvor er det godt!

Filmens vej til Glumsø

Af Jan Kronbach-Andersen

Tirsdag den 17. juli 1923 klokken 8, slog Glumsø Biografteater dørene op for første gang.

Således var der averteret i lokalavisen, Glumsø Ugeblad.

Men tidens omsiggribende filminteresser var nået til Glumsø lang tid forinden.

Landdistrikterne blev betjent af "Rejsebiografen", der ofte udgjordes af én mand.

Som omrejsende filmforeviser drog vedkommende rundt fra by til by med sin transportable fremviser og tjente til livets opretholdelse for sig og sin familie.

Publikumssøgningen var i stumfilmernes første år stor; der var ikke meget under holdning fra den store verden i landdistrikterne dengang. Og da filmforevisningen som regel fandt sted på byens hotel eller gæstgivergård, var anledningen kærkommen. Der var jo udskænkning og måske musik og dans bagefter.

I juni 1920 hører vi om "Manden fra Orehoved", der igennem en årrække havde vist film i de sjællandske stationsbyer.

I et brev til justitsminister Zahle beder han denne sørge for, at der ikke bliver udstedt bevilling til fast biograf i nogen af de byer, som det havde været hans "beskedne levevej" at betjene.

Filmen havde imidlertid udviklet sig så fantastisk på dette tidspunkt, at Rejsebiografen kun nødtørftigt kunne imødegå publikums krav. Justitsministeren tog således heller ingen notits af skrivelsen, hvorfor det ikke varede længe, før der var faste biografer i fire af de byer, Manden fra Orehoved havde bedt for: Hedehusene, Mern, Viby og Glumsø.

Rejsebiografen blev dog ikke helt udkonkurreret, ja faktisk virkede den helt frem til 1960'erne i de ydre landdistrikter.

Men med sine små filmspoler, dårlige fremkastningslys og de ofte uegnede forevisningslokaler, var rejsebiografen blevet utidssvarende, målt i forhold til den udvikling "de levende billeder" havde undergået i årene 1895 – 1920.

Blandt andet var filmproduktet og oplevelsesrummet blevet et sammenhængende hele, og selvstændige biografteatre var skudt frem som perler på en snor.

Fra København til de store provinsbyer var biografteatrene med deres iøjenfaldende facadereklamer kommet for at blive.

I århundredets første årti fik alle større købstæder sin egen biograf, og selvom den moralsk-opbyggelige modstand var markant sine steder på landet, nåede udviklingen fra ca. år 1915 også frem til stationsbyerne.

Den 14. februar 1919 står der således anført i Glumsø Sogneråds Protokol:

"Fra et konsortium i Glumsø forelå Anmodning om at anbefale et Andragende til Politimesteren om Tilladelse til at drive Biografteater i Glumsø. Det vedtoges at anbefale Andragendet".

Vi hører ikke nærmere om konsortiets medlemmer og selvom byens sogneråd giver "grønt lys", høres der overhovedet ikke mere til dette konsortium direkte, hvilket der selvfølgelig kan være mange grunde til.

Året efter, den 6. november 1920, meddeler Sognerådsprotokollen, at Cykelhandler Johs. Petersen og Fotograf E. Askholt ansøgte om lignende Tilladelse til at drive Biografteater. Sagen forelå til Sognerådets erklæring, som udtalte:

"Da Sognerådet hellere ser, at Byens Beboere tjener Pengene ved Biografforestillinger end Fremmede, har man ikke noget imod, at der gives Tilladelse til at der afholdes Biografforestillinger i Glumsø, dog har et tidligere Andragende fået Sognerådets Anbefaling".

Sagen var gået i stå. Til gengæld får man med denne udtalelse indtryk af sognerådets holdning, også da det samme gentog sig det følgende år. Her ansøgte Elektriker H. Chr. Christensen fra Aasø om tilladelse til at drive biografteater i Glumsø ikke mindre end to gange (den 18. april og den 18. maj 1921).

Begge gange svarede sognerådet negativt:

"Sognerådet kan ikke anbefale, da det tidligere er anbefalet".

Omtalte elektriker, H. Chr. Christensen, synes dog at være en ihærdig mand, ham hører vi mere til senere.

Først i 1922 åbnedes sognerådets dør, hvad angik biograftilladelse.

Nu var situationen nået til amtsplan, og konsortiet fra 1919 var ude af billedet. Derimod modtog sognerådet hele tre ansøgninger om biografdrift i Glumsø dette år:

"Fra Præstø Amt forelå Ansøgning fra Hotelejer Fr. Jensen, Glumsø, til Sognerådets Erklæring. Sognerådet vedtog at anbefale Ansøgningen og at fastsætte.....til Forestillinger 2 gange Pr. Maaned" (d. 12. juni 1922).

Endvidere (den 27. juni 1922):

Fra Gd. A. Andersen, Aasø; Grd. J.E. Jensen, Glumsø; Fabrikant D.D.

Mathiasen, Glumsø; Boghdl. Nielsen, Glumsø; Barber S.W. Larsen, Glumsø forelå Andragendet om Sognerådets anbefaling af Ansøgning om Tilladelse til at drive Biografteater i Glumsø. Man vedtog at anbefale Ansøgningen med Påtegningen om, at Sognerådet henstiller, at der ikke bliver flere Opførelser end 2 gange månedlig”.

Minsandten om ikke vore elektriker også havde været en tur rundt om amtet (den 27. juni 1922):

”Fra Amtet var fremsendt Ansøgning fra Elektriker Hans Chr. Christensen, Glumsø om tilladelse til at drive Biografteater i Glumsø til Sognerådets anbefaling”.

Sognerådet synes altså at have kastet tøjlen og indstillede alle tre ansøgninger til amtet, hvis svar behandlede på et sognerådsmøde den 12. juli 1922:

”Fra Præstø Amt forelå Skrivelse angående indsendte anbefalinger af Biografbevillinger. Det vedtoges at anbefale de 3 indsendte Ansøgninger, dog at man kun ønsker én Bevilling”.

Hvem denne ene biografbevilling blev tildelt blandt de tre ansøgere, fortæller tingbøgerne om. Her står anført

”Skøde på matr.Nr. 17bi, Glumsø By, Glumsø fra Jens Erik Jensen til ”Interessentskabet Glumsø Biograf” Bestående af Gårdejer Anders Andersen, Jens Erik Jensen (der også var sælger), Barber P.W. Larsen, Installatør H.P. Mathiasen og Murermester N.P. Nielsen, dateret 15/3 1923”.

En biograf bliver til

Af Jan Kronbach-Andersen

Skulle Glumsø have biograf, og selvfølgelig skulle den det, var 1923 det helt rigtige tidspunkt.

Nye tider prægede danskernes hverdag – også i Glumsø.

Fra oprindeligt at have udgjort en landsby med vægten lagt på de omkringliggende storgårde, ændrede byen karakter i retning af handel og serviceby fra slutningen af det 19. århundrede.

I 1920'erne havde Glumsø en blomstrende oplandshandel, ikke mindst i kraft af sin beliggenhed midt i trekanten Sorø – Ringsted – Næstved. Glumsø var inde i en rivende udvikling, en driftig by med tre store købmandsgårde, bryggeri, gartneri, gæstgiveri, mølleri, tømmerhandel, boghandel, apotek, kolonial og manufakturhandel, maskinfabrik, folke- og realskole, foruden flere slagtere, skomagere og håndværkere samt småhandlende af allehånde slags. Det betød et pulserende gadebillede og et folkeliv, hvis behov for et biografteater naturligt opstod i tiden.

Glumsø Biografteater tegnedes af arkitekt J. Tidemand-Dal, som i en lang årrække var kendt i det meste af Sydsjælland. Foruden biografen var han også arkitekt for flere gode og personlige borgerhuse i Glumsø. Lad det imidlertid være sagt med det samme: Biografbygningen i Glumsø udgør ingen arkitektonisk skønhed! Men dette skal ikke komme Tidemand-Dal til last, for ifølge hans oprindelige tegninger var bygningen tænkt anderledes monumental. Man må derfor gå ud fra, at bygherrerne, Interessentskabet Glumsø Biograf, har sparet på fremtoningen og i stedet satset på bygningens funktion.

Den 4. februar 1923 godkendte Politimester William Schmit i Næstved, Tidemand-Dals tegninger. Forinden havde de ført en mindre korrespondance, hvilket var almindeligt for en godkendelse.

Fra Politimester Schmit's godkendelse af arkitekttegningerne den 4. februar 1923, og tinglysningen af skødet på byggegrunden den 15. marts 1923, til Glumsø Biografteaters åbningspremiere den 17. juni selvsamme år, var der ca. 4 måneder til at bygge og indrette biografen i - og selvom der dengang var håndværkere, der kunne deres fag, så var det alligevel en noget kort etableringstid.

Snarere forholdt det sig vel sådan, at bygherren siden sognerådets anbefaling året før, har følt sig rimeligt sikre på både bevilling og byggegodkendelse. Købet af grunden lå ligefor, idet sælgeren, Jens Erik Jensen, selv var med i Interessentskabet Glumsø Biograf.

Man må derfor anse det for sandsynligt, at byggeriet af Glumsø Biografteater påbegyndtes i sensommeren 1922.

”Glumsø Biografteater staar nu fiks og færdig og vil fra Først. Tirsdag paabegynde Forestillinger 3 gange Ugentlig. Set ude fra gør Bygningen ikke noget særligt imponerende Indtryk, men er man først indenfor, bliver man behageligt overrasket ved den smukke og hyggelige, rigt dekorerede Sal. De behagelige Stole vil paa det skraa Gulv give en udmærket Udsigt til Lærredet.”

Således kunne man den 12. juli 1923 læse i Næstved Tidende/Sydsjællands Folkeblad under lokalrubrikken: Glumsø. Ingen tvivl om biografens imponerende overraskelse hos et publikum, der havde været vant til "lidt af hvert", når Rejsebiografen snurrede på byens Gæstgiveri.

Og så skete det!

"Glumsø Biografteater. For fuldt Hus
Påbegyndte Glumsø Biografteater
Tirsdag aften sine
Forestillinger.
Det gode Program fulgtes med
opmærksomhed fra Begyndelsen til
Slutningen.
Alt i alt en god Begyndelse."

I dag kunne man ønske sig en lidt mere udførlig omtale fra avisreferaterne, når vedkommende den 18. juli 1923 skrev ovenstående i Næstved Tidende/Sydsjællands Folkeblad. F.eks. Hvori programmet bestod?

Biografteatrets egen annonce i lokalavisen, Glumsø Ugeblad, meddelte heller ikke dette for premieredagen. Man får det indtryk, at det var selve Biografteatrets åbning, der udgjorde den altdominerende nyhed, og det er forståeligt. Først den 27. juli 1923 meddelte en annonce på bagsiden af Glumsø Ugeblad, at Biografteatret spillede "Borgslægtens Historie, 2. del" og igen den 10. august 1923 i samme avis filmen "David Copperfield" "med skuespiller Frederik Jensen som Micawber."

Glumsø Biografteater havde ved sin åbning 180 sædepladser og 3 bænkerækker foran lærredet. Det vil på den tid sige: en stor biograf for et landdistrikt. I 1941 og 1985 foretoges visse interiørmæssige ændringer, men selve bygningens grundplan og ydre rammer er urørte siden åbningen i 1923.

Dengang var der forestillinger 3 gange om ugen, onsdag, lørdag og søndag kl. 8. Billetprisen var maksimalt 1,25 kr. i henhold til Filmloven af 1922, og med hensyn til de omtalte "behagelige stole" i førnævnte avisreferat, så var det sammenfattende, nagelfaste træstole med stiv ryg, men – og det var det nyeste – med klapsæder.

Holdningen til rumplads var ganske anderledes på tiden for Glumsø Biografteaters åbning. I dag forstår man ikke, hvordan over 180 mennesker har kunnet sidde i salen!

Men dels var det økonomiske niveau et andet, og man udnyttede dengang enhver pladsmulighed, så bortset fra den enlige sidegang, optoges salens rum udelukkende af stole- og bænkerækker; og dels som følge heraf var normen for fysisk afstand mellem mennesker mindre. At sidde skulder ved skulder i biografen var almindeligt, det var tidens betingelser. Biografen var jo folkets teater.

Hvilke håndværkere, der stod for Glumsø Biografteaters opførelse, vides ikke. Formodninger peger på Murermester N.P. Nielsen, Glumsø, idet han var med i "Interessentskabet Glumsø Biograf", samt tømrer Jørgen Rasmussen – Jørgen Istap kaldet. Sidstnævnte var ikke medlem af Interessentskabet, men hans navn oplyses af flere mundtlige kilder i forbindelse med biografens opførelse, ligesom hans kone

spillede klaver til stumfilmsforestillingerne. Det noget særegne tilnavn, Istap, skyldes hans erhverv som bestyrer af byens fælles frysehus. Jørgen "Istap" Rasmussen boede i en hjørneejendom på Stationsvej overfor Glumsø Station. Ejendommen blev desværre nedrevet i begyndelsen af 1990'erne.